

ДИСТАНЦІЙНЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ)

Олександра Антонів

Львівський національний університет імені Івана Франка

Streszczenie. W artykule autor wyróżnia test jako jedną z form kontroli w nauczaniu języka on-line. Podkreśla, że właściwy dobór materiału leksykalnego pozwoli wzbogacić zasób słowni-
kowy studentów obcokrajowców i proponuje szereg ćwiczeń formujących kompetencję komunika-
cyjną. Zwraca uwagę na konieczność przeprowadzania ćwiczeń leksykalnych dobranych odpo-
wiednio do poszczególnych etapów nauczania.

Słowa kluczowe: nauczanie języka, on-line, test, kompetencja komunikacyjna

Практична мета викладання мови як іноземної передбачає використання у навчальному курсі різноманітних видів вправ, які б сприяли активізації дій студентів з новим лексико-граматичним матеріалом, подоланню труднощів та виробленню навичок у процесі його вивчення, формуванню мовленнєвої компетенції мовців і водночас слугували засобами контролю рівня засвоєння ними знань.

Специфіка дистанційного навчання (ДН) як форми опосередкованого за допомогою комп'ютерних технологій спілкування викладача зі студентом (студентами) вимагає нового підходу до організації процесу вивчення іноземної мови. Насамперед це стосується особливостей введення матеріалу та спостереження за рівнем його засвоєння. Оскільки ДН не передбачає постійних контактів з викладачем, студентам пропонують відповідну навчальну базу для самостійного опрацювання, а правильність виконання завдань на її закріплення фіксує комп'ютер, підраховуючи кількість помилкових відповідей. Об'єктом оцінювання в таких випадках не може бути текст чи інше вільно конструйоване усне або письмове повідомлення, адже подібні відповіді потребують творчого підходу до перевірки, а мультимедійні засоби, як відомо, такої можливості не дають. Тому, на нашу думку, найефективнішим способом контролю рівня засвоєння нового матеріалу у процесі дистанційного вивчення мови як іноземної будуть різного роду тестові завдання як найоптимальніший

для подібних умов навчання варіант. Варто зазначити, що у випадку зв'язку викладача зі студентом можна застосовувати й інші види вправ – як письмові із вільно конструйованими відповідями (шляхом листування електронною поштою), так і усні на формулювання монологічних та діалогічних висловлювань (за можливостей підтримання відео- чи аудіозв'язку).

Застосування тестів у процесі навчання іноземної мови досить широко досліджене в українській та зарубіжній методичній літературі. Проте сьогодні термін „тест” нерідко вживають як синонім до слів „контроль”, „контрольне завдання”, розширюючи таким чином його значення і вносячи неточності в термінологію лінгводидактики. Тому спробуємо з'ясувати суть цього поняття і вказати на основні характеристики та вимоги до тестів.

Як зазначає В.О. Коккота, **лінгводидактичний тест** – це підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і дозволяють виявити в учасників тестування рівень їхньої мовної і / або мовленнєвої (комунікативної) компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь встановленими критеріями¹. С. К. Фоломкина², конкретизуючи значення терміна „тест”, розглядає два види завдань – **об'єктивні** (на вибір правильної відповіді із кількох запропонованих) і **суб'єктивні** (на вільне конструювання повідомлень для перевірки їх викладачем). Зважаючи на основні вимоги до тесту, розроблені у науковій літературі, дослідниця відносить сюди тільки вправи першого типу. Так, наприклад, виходячи із такої характеристики, як **економічність**, легко встановити, що саме цей вид завдань вимагатиме мінімальних затрат часу та зусиль на підготовку та виконання. Окрім того, для нього характерна нескладна організація і можливість легкого підрахунку результатів, що свідчить про його **практичність**. **Надійність** тестового контролю вказує на ефективність такого способу виміру рівня володіння іноземною мовою загалом чи окремими мовними / мовленнєвими вміннями та навичками. Ознакою надійності завдань цього виду є приблизно однакові результати при повторному їхньому застосуванні. **Валідність** як характеристика тесту означає його придатність для перевірки рівня сформованості мовної та мовленнєвої компетенції студентів і показує, наскільки ефективно він це вимірює. При складанні тестових завдань з іноземної мови слід насамперед враховувати внутрішні – змістову валідність, тобто відповідність змісту тексту меті навчання, і валідність психологічну, що базується на розумінні, запам'ятовуванні та відтворенні мовних одиниць, а також зовнішню

¹ Цит. за: Ханіна О. М., *Проблеми тестування в сучасній методиці викладання іноземної мови* [В:] „Іноземні мови” 2004, №1, с. 22.

² Фоломкина С. К., *Тестирование в обучении иностранному языку* [В:] „Иностранные языки в школе” 1986, № 2, с. 16–17.

валідність, яка передбачає певний зв'язок із суб'єктами тестування щодо важливості та близькості для них теми, її прагматичних характеристик. Ще одна особливість тесту – *диференційна здатність* – вказує на можливість виявляти таким способом контролю осіб з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними вміннями та навичками.

Структура типового одиничного тестового завдання передбачає наявність у ньому вказівки на дію, яку слід виконати (а іноді також інструкції щодо її здійснення чи зразка з подібною тестовою ситуацією) і мовного або мовленнєвого матеріалу для опрацювання. Тестову ситуацію у вправах такого типу можна подавати як вербальними (текст), так і невербальними, наочними (малюнок, схема, таблиця) засобами.

Комплексний тест для контролю компетенції студентів складається з тестових завдань, які об'єднують у субтести³. До субтесту входять зразки вправ, спрямованих на один конкретний об'єкт перевірки, наприклад, визначення рівня володіння лексичними або граматичними навичками, уміннями читати, слухати, говорити, писати.

Розробляючи тестові завдання для дистанційного вивчення теми „Побут людини”, ми враховували комплексні вміння, якими повинні володіти іноземні студенти, перебуваючи в україномовному середовищі. Це насамперед уміння правильно вживати ті чи інші ЛО залежно від їхніх значень та валентності і будувати мовленнєві висловлювання з адекватною морфолого-синтаксичною структурою, тобто загальні вміння здійснювати комунікацію в типових сферах і ситуаціях. Тому для нашого дистанційного курсу розроблено серію вправ на формування мовленнєвої, а також мовної компетенції іноземців. Але, зважаючи на умови навчання, що передбачають самостійну роботу студентів з комп'ютером, та на види мовленнєвої діяльності, які можливо опрацьовувати за таких умов, сюди введено незначну кількість завдань для письма та зовсім не запропоновано завдань для говоріння як основного виду комунікативної діяльності.

Створюючи різного роду тестові завдання, враховують відповідні прийоми тестування⁴, що дають можливість спрямувати увагу студентів на конкретний об'єкт контролю (знання лексичного або граматичного матеріалу, розуміння змісту прочитаного / прослуханого повідомлення, правильність вживання слів та побудови речень у процесі говоріння чи писання, відповідність змісту повідомлення навчальній темі, ситуації). Серед основних виділяють:

- 1) вибір однієї чи кількох правильних відповідей із запропонованих варіантів;
- 2) заповнення пропусків у реченнях / текстах;

³ Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник, Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої, Київ 2002, с. 275.

⁴ Ханіна О. М., Зазнач. праця, с. 23.

- 3) доповнення речення / тексту;
- 4) переклад;
- 5) переформулювання висловлювань;
- 6) трансформування (наприклад, тексту в діалог чи навпаки);
- 7) написання твору, листа тощо;
- 8) формулювання усних монологічних та діалогічних висловлювань.

Зважаючи на ці прийоми тестування та враховуючи структуру тестового завдання і спосіб оформлення відповіді, у науковій літературі виділяють вибіркові тести і тести з вільно конструйованими відповідями (за термінологією С.К. Фоломкіної – об'єктивні і суб'єктивні тести⁵). Вибіркові тести передбачають вказівку на одну чи кілька правильних відповідей серед запропонованих варіантів. Це тестові завдання типу „так – ні”, „правильно – неправильно”, вправи на множинний вибір і тести перехресного вибору, що ґрунтуються на поєднанні ЛО з лівої колонки з відповідними словами / словосполученнями з правої колонки (наприклад, іменників з прикметниками чи дієсловами, лексем із синонімічним значенням тощо). В основу тестових завдань з вільно конструйованими відповідями покладено такі прийоми тестування, як заповнення пропусків у реченнях, доповнення речень, перефразування чи трансформування висловлювань, формулювання усних чи письмових повідомлень. Вправи такого типу ґрунтуються на творчому підході до виконання та перевірки, а отже, оцінювання їх певною мірою залежить від думки викладача, тобто має суб'єктивний характер.

За метою контролю розрізняють **тести загального володіння іноземною мовою, тести розподілу за рівнем знань, діагностичні тести, тести навчальних досягнень**⁶. Завдання першого типу спрямовані на визначення загального рівня сформованості іноземною мовою комунікативної компетенції студентів. Тести розподілу за рівнем знань передбачають встановлення якісних та кількісних характеристик щодо мовної підготовки іноземців з метою розподілу їх по групах. Діагностичні тести виявляють типові помилки та труднощі у засвоєнні матеріалу, у результаті чого визначають, які питання потрібно доопрацювати. Проведенням тестів досягнень встановлюють успішність засвоєння запропонованої навчальної бази.

За спрямованістю виділяють **дискретні тести** (вузькоспрямовані завдання, що вимірюють лише один якийсь аспект, наприклад, сформованість певної навички чи вміння) та **інтегральні тестові завдання**, які визначають загальний рівень володіння іноземною мовою.

За формою виконання тестові завдання бувають **усними та письмовими**. **Зважаючи на об'єкт контролю**, виділяють такі види тестів, що призначені для перевірки засвоєння студентами з інших країн

⁵ Фоломкина С. К., Знач. праця, с. 16–17.

⁶ Ханіна О. М., Знач. праця, с. 22.

матеріалу різних мовних рівнів, насамперед фонетичного, лексичного та граматичного, а також власне комунікативних умінь та навичок іноземців.

Залежно від функцій, які виконують тестові завдання, усіх їх поділяють на **навчальні** та **контрольні**. Характерними рисами навчальних тестів є багаторазове повторення мовної одиниці, протиставлення її іншим одиницям за різними ознаками, вміщення в структуру завдання як правильного чи неправильного варіанту відповіді. У тестових завданнях, що виконують контрольну функцію, матеріал, рівень засвоєння якого перевіряють, подають як правильний варіант відповіді і не повторюють, на відміну від навчальних тестів, у яких це роблять з метою вироблення навичок упізнавання.

Зважаючи на умови навчання, ми пропонуємо серію письмових тестових завдань (як вибіркових, так і з вільно конструйованими відповідями) для перевірки навчальних досягнень у процесі вивчення різних тем, а також з метою визначення загального рівня володіння іноземною мовою. За об'єктом контролю поділяємо їх на дві групи – тести, спрямовані на виявлення власне мовної підготовки студентів, та тестові завдання, що визначають рівень сформованості мовленнєвих умінь та навичок.

Тестові завдання для перевірки рівня засвоєння мовного матеріалу

Вправи цього типу спрямовані на формування мовної компетенції іноземних студентів, тобто на розвиток умінь і навичок правильно вживати ЛО відповідно до мети і ситуації спілкування, утворювати адекватні граматичні форми слів, свідомо і автоматично переносити мовні засоби з одного виду МД на інший, з однієї ситуації в іншу. За об'єктом контролю такі завдання поділяють на лексичні та граматичні.

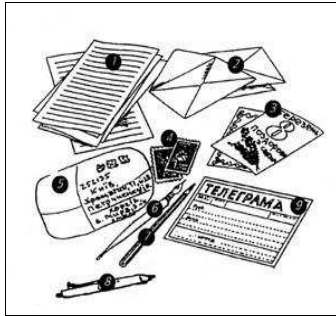
Лексичні вправи

Застосування у практиці викладання іноземної мови вправ на засвоєння та вживання лексичних одиниць (ЛО) сприяє активізації дій студентів в опрацюванні нового лексичного матеріалу. Завдяки введенню у навчальний курс конкретно відібраного на основі певних критеріїв лексичного мінімуму (ЛМ), адекватному використанню прийомів семантизації слів та закріпленню нової лексики можна досягнути розуміння прочитаного / прослуханого повідомлення та елементарного рівня володіння мовою як засобом спілкування.

Формування лексичних навичок передбачає розуміння значень слів, уміння співвідносити конкретну ЛО з іншими лексемами тематичної чи семантичної групи, з синонімами та антонімами, навички правильно вживати її у мовленні. Враховуючи такі особливості, у вправах цього типу висвітлюють усі суттєві характеристики змістового боку слова та його сполучуваності. Це, наприклад, завдання з'ясувати значення ЛО у певній

мовленнєвій ситуації, проаналізувати семантико-стилістичні відмінності між словами-синонімами, утворити словосполучення тощо. Такі тести мають некомунікативний, репродуктивний характер і спрямовані суто на формування лексичних навичок:

• **Назвіть слова за їхніми зображеннями на малюнку:**

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

Слова для довідки: а) телеграма; б) перо; в) ручка; г) олівець; д) бандероль; е) марка; ж) лист; и) листівка; к) конверт.

• **Назвіть реалії за їхнім описом:**

1. Державна установа, що пересилає і доставляє адресатам листи, гроші, легкі вантажі – ...;
2. Той, хто посилає комусь лист, пакунок – ...;
3. Цифровий показник населеного пункту на конверті – ...;
4. Той, хто отримує лист, посылку, –

Слова для довідки: а) індекс; б) адресат; в) абонент; г) адресант; д) пошта.

• **Виберіть із переліку слова, які відповідають темі „Продукти харчування”:**

а) сир; б) торт; в) шампунь; г) майонез; д) телефон; е) консерви; ж) фарш; и) парфуми; к) гудзик; л) макарони; м) фрукти; н) кава; п) спідниця; р) гребінець; с) морозиво.

• **Виберіть із переліку слова, які не відповідають ситуації „У перукарні”:**

а) зачіска; б) пляма; в) укладка; г) стрижка; д) ремонт; е) взуття; ж) завивка; и) майстерня; к) перукар; л) телефон.

• **Виберіть із переліку назви послуг, які пропонує пошта:**

- а) передплата газет, журналів;
- б) збут товарів за зниженими цінами;
- в) продаж марок, конвертів, листівок;
- г) пошиття одягу;
- д) прийом оплати за квартиру, телефон, газ, електроенергію;

- е) манікюр, педикюр;
- ж) ремонт взуття;
- и) грошові перекази;
- к) митний контроль;
- л) відправлення листів, телеграм, посилок.

• **Згрупуйте слова у три колонки.**

- а) Пасажир; б) вантажівка; в) трамвай; г) таксист; д) тролейбус; е) район;
 ж) центр; и) контролер; к) кондуктор; л) автобус; м) метро; н) квартал;
 п) вулиця; р) проспект; с) таксі; т) водій; у) легковий автомобіль; ф) площа;
 х) майдан.

Транспортні засоби	Назви частин міста	Особи, пов'язані із міським транспортом
-----------------------	-----------------------	--

• **Виберіть із переліку слова, які поєднуються зі словом *сукня*:**

- а) тісний; б) міряти; в) жирний; г) дешевий; д) короткий; е) одягати;
 ж) важити; и) солодкий; к) готувати; л) барвистий; м) дорогий; н) вовняний.

• **Складіть словосполучення із поданих слів:**

1. чай	а) коптити
2. ковбаса	б) мінеральний
3. вода	в) солодкий
4. лимон	г) готувати
5. їжа	д) кислий

• **Заповніть пропуски у реченнях відповідними словами:**

1. Перукарка розчісувала ... гребінцем.	а) пляшка
2. Скільки коштує ... вина?	б) кілограм
3. Дайте мені ... сиру.	в) пучок
4. Я візьму ... зеленої цибулі.	г) волосся

• **Доповніть речення.**

1. Мене звали Оксана Павлівна. Я ваша нова вчителька.
 - а) До побачення!
 - б) Дозвольте відрекомендуватися!
 - в) Вибачте, я помилилася номером.
2. Це мій брат Олексій.
 - а) Дякую.
 - б) До зустрічі!
 - в) Познайомтесь!
3. Мене звать Тарас.
 - а) Будьмо знайомі!
 - б) Скільки тобі років?
 - в) Де ти працюєш?

4. Мене звати Оля. ...
 - а) Дуже радий.
 - б) А тебе як звати?
 - в) Нічого не сталося.
5. ... Мені про вас багато говорили.
 - а) Рада з вами познайомитися.
 - б) Прощавай!
 - в) У моєї мами сьогодні день народження.

• **Заповніть пропуски у тексті, використовуючи відповідні слова із довідки.**

У сучасному місті є чимало закладів, які пропонують різного роду (1...) для задоволення потреб своїх (2...). Це перукарні, салони краси, хімчистки, майстерні з (3...) взуття, побутової техніки, швейні ательє.

На відміну від (4...), салон краси пропонує широке коло послуг – тут вам не лише зроблять (5..., ..., ... чи ...), а ще й манікюр, педікюр, візаж, тут вас проконсультують досвідчені (6...), і саме тут ви зможете чудово засмагнути у (7...).

У (8...) зазвичай здають дорогі речі, які небезпечно прати в домашніх умовах, або тоді, коли (9... та ...) важко вивести. Тут застосовують також суху чистку спеціально для виробів з хутра чи деяких інших делікатних (10...).

У ремонті побутової техніки, годинників, взуття чи інших побутових дрібничок вам допоможуть у відповідних (11...). Це коштуватиме значно дешевше, ніж купівля нових речей. Дешевшим та оригінальнішим буде також оновлення (12...) замовленою у (13...) одежиною ексклюзивного фасону, подібної до якої ніхто ніде не зможе придбати.

Слова для довідки: а) солярій; б) ремонт; в) фахівець-косметолог; г) майстерня; д) швейне ательє; е) хімчистка; ж) послуга; и) перукарня; к) клієнт; л) плями, забруднення; м) гардероб; н) стрижка, укладка, зачіска, завивка; п) тканина.

- **Виберіть із переліку антонім до слова *день*:**
а) ранок; б) ніч; в) вечір; г) полудень.
- **Виберіть із переліку синонім до слова *поїзд*:**
а) тролейбус; б) потяг; в) трамвай; г) метро; д) електричка.
- **Порівняйте значення слів *автор, письменник, літератор, белетрист*. Що об'єднує ці слова?** – Усі вони називають ...
а) осіб, що займаються літературною діяльністю;
б) людей, яких поєднують родинні зв'язки;
в) мешканців певної території.

Яке із слів називає:

- 1) особу, що написала будь-яку працю, твір, картину, лист або розробила якийсь проект, план?
- 2) людину, що пише художні твори?
- 3) творця саме прозових творів?
 - а) письменник;
 - б) літератор;
 - в) автор;
 - г) белетрист.

• Яке із значень слова вжито у контексті:

1. *Діставати рукою до стелі.*

Діставати: а) брати, витягувати звідкись;

б) дотягуючись, доторкатись до чогось;

в) розшукуючи, здобувати щось, долаючи труднощі;

г) одержувати щось необхідне, очікуване;

д) одержувати розпорядження про здійснення чого-небудь.

2. *Вони подорожували вже чотири дні.*

День: а) частина доби, проміжок часу від сходу до заходу сонця, від ранку до вечора;

б) доба, проміжок часу тривалістю 24 години;

в) календарна дата, число місяця, присвячене якій-небудь події, особі.

• Відгадайте загадки:

1. Ніг не маю, а ходжу.

Рота нема, а скажу,

Коли обідати, коли спати,

Коли роботу починати. (...)

2. То холодним, то гарячим

Вдома кожен мене бачив.

І співаю я від жару,

І пускаю носом пару. (...)

Слова для довідки: а) чайник; б) рушник; в) телефон; г) мило; д) годинник.

• Розгадайте ребус:

ІВКА

При введенні у навчальному курсі викладання іноземної лексики різних видів вправ слід брати до уваги ступінь розуміння матеріалу студентом та труднощі, які можуть виникати у процесі його подання, і на основі цього пропонувати завдання, що відповідатимуть рівню його знань. Тому, на нашу думку, необхідно враховувати особливості застосування лексичних вправ на конкретних етапах навчання. Так, на початковому етапі варто використовувати різні види лексичних ігор, зображальну та предметну наочність для засвоєння насамперед семантики нових слів. На середньому етапі зростає роль завдань некомунікативного характеру, які спрямовані на подолання труднощів у вивченні форми і значення ЛО та формування навичок їхнього вживання у мовленні. На завершальному етапі збільшують кількість вправ для розвитку комунікативної компетенції іноземних студентів на базі запропонованого лексичного матеріалу, тобто тестових завдань для навчання та контролю особливостей його використання в говорінні та письмі.

DISTANCE LEARNING OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE
(TEST AS A METHOD OF EVALUATING LEXICAL COMPETENCE)

Summary. The author of the article classifies a test as one of the forms of checking students' knowledge in distance language learning. It is emphasized that an appropriate selection of lexical items will allow to enhance vocabulary of foreign students. A range of exercises aimed at forming communicative competence have been suggested in the paper. What is also underlined is the necessity of using lexical exercises selected in accordance with a particular stage of learning.

Key words: distance language learning, test, communicative competence